

УДК 332.1

Пуліна Т.В.¹ Маляренко Я.²

¹ д-р екон. наук, проф. НУ «Запорізька політехніка»

² асп. НУ «Запорізька політехніка»

КЛАСТЕРИ У КРАЇНАХ ЄС

Кластер – це географічно близька група фірм, постачальників та інших пов'язаних організацій, які мають спільні ринки, технології та навички [5]. Виникнення кластерів історично пов'язують з початком 1980-х років – часом, коли активність корпорацій почала стрімко глобалізуватися, заміщуючи локальні виробничі мережі глобальними. Це дало перевагу великим мультинаціональним компаніям за рахунок глобальних ринків збуту та дешевих виробничих потужностей у країнах, що розвиваються. У ХХІ столітті регіональні кластери стали відповіддю дрібних і середніх підприємств на виклик мультинаціональних гігантів. Вони здійснюють стратегічне планування, координацію учасників та надають послуги у сфері маркетингу, закупівель, логістики та розвитку людського капіталу. Кластери можуть об'єднувати від невеликої кількості компаній до значних структур, існуючи як у традиційних, так і у сучасних галузях, а також виробничих, комерційних, послугових і соціальних сферах. Вони формуються не лише у промислово розвинених країнах, але й у країнах, які знаходяться на стадії розвитку. Кластери можуть виникати на різних рівнях - національному, регіональному, муніципальному - і часто центруються навколо університетів, наукових установ або груп науково-дослідних структур.

Найбільша кількість промислово-виробничих кластерів країн ЄС за галузями економіки

Таблиця 1.

Галузі економіки	Країни
Електронні технології та зв'язок, інформатика	Швейцарія, Фінляндія
Біотехнології та біоресурси	Нідерланди, Франція, Німеччина, Велика Британія, Норвегія
Фармацевтика і косметика	Данія, Швеція, Франція, Італія, Німеччина
Агро- та харчове виробництво	Фінляндія, Бельгія, Франція, Італія, Нідер-

	ланди
Нафтогазовий комплекс і хімія	Швейцарія, Німеччина, Бельгія
Машинобудування і ремонт, електроніка	Нідерланди, Італія, Німеччина, Норвегія, Ірландія, Швейцарія
Охорона здоров'я	Швеція, Данія, Швейцарія, Нідерланди
Комунікації і транспорт	Нідерланди, Норвегія, Ірландія, Данія, Фінляндія, Бельгія
Енергетика	Норвегія, Фінляндія
Авіаційна і космічна галузі	Франція
Будівництво	Фінляндія, Бельгія, Нідерланди
Освіта, технопарки	Німеччина, Франція, Фінляндія, Австрія
Легка промисловість	Швейцарія, Австрія, Італія, Швеція, Данія, Фінляндія
Деревно-паперовий комплекс	Фінляндія

Запровадження кластерних програм урядами країн ЄС на різних рівнях, згідно статистичних даних Європейської кластерної обсерваторії, розпочалося у 2001 році [3]. Процес координації кластерних ініціатив країн-членів на європейському рівні прогресував від створення Генерального Директорату з регіональної політики в ЄС у 1968 році до Маніфесту кластеризації ЄС на Брюссельському саміті 2007 року, а також до утворення панєвропейської організації – Європейського кластерного альянсу у 2008 році. Підписання Європейського кластерного меморандуму на Стокгольмському саміті ЄС у 2008 році відкрило новий етап розвитку кластерів, спрямований на глобальну конкурентну боротьбу, підтримку та створення кластерів світового рівня відповідно до стратегії «Європа 2020».

Управління формуванням та розвитком кластерів на національному рівні знаходиться в компетенції уряду кожної країни ЄС. Проте ініціативи щодо створення кластерів можуть виникати не лише від центральних органів управління «згори донизу» (top-down), але і від регіональної влади та місцевих об'єднань підприємців, які пропонують виконання програм стимулювання розвитку кластерів «знизу догори» (bottom-up). Існує також поширений змішаний тип створення кластерів, який поєднує особливості обох підходів.

Як відзначає Е. Бойко, такий широкий спектр ініціативних можливостей суб'єктів процесу кластеризації, разом із різноманітними учасниками, надає низку переваг, таких як поліпшення робочих відносин між фірмами, оптимізація ланцюгів поставок, прискорення розвитку технологій та зниження транзакційних витрат [1]. Європейський Союз успішно використовує принципи кластеризації, що підтверджується статистичними даними: Нідерланди поділені на 20 кластерів, у Данії 34 кластера забезпечують 60% експорту, в Авст-

рії діють трансграничні кластери з різних країн, а в Італії 206 кластерів забезпечують майже 30% рівня зайнятості в країні [4].

Отже, кожна країна розвиває свою стратегію формування кластерних об'єднань. Наприклад, у Франції цей процес базується на партнерствах між промисловими групами, університетами та науково-дослідними центрами. У Німеччині кластеризація відбувалася менш централізовано, з більшістю кластерів, які спочатку виникали спонтанно. Більшість ініціатив щодо кластеризації зазвичай виникають на місцевому рівні, враховуючи специфіку кожного регіону. Національний уряд також запроваджує різноманітні програми підтримки регіонів через розвиток кластерних структур. На початку XXI століття Європейський Союз запровадив свої власні програми кластеризації. Наприклад, у 2000 році на саміті ЄС в Лісабоні була вироблена стратегія економіки знань для країн-членів Союзу, яка базувалася на інноваційних кластерах. У липні 2006 року в ЄС був затверджений «Маніфест кластеризації в країнах ЄС», а в грудні 2007 року був представлений до затвердження «Європейський кластерний Меморандум». Ці документи, затверджені на Європейській президентській конференції з інновацій та кластерів у Стокгольмі у січні 2008 року, містять приклади успішного розвитку кластерів в різних регіонах Європи, включаючи також позитивний досвід України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бойко О.М. Кластеризація як передумова підвищення конкурентоспроможності підприємств виробничої сфери України в умовах глобальних викликів. Фінанси України. 2021. № 10. С. 28-34.
2. Гузенко І.Ю., Єфімчук К.Е. Розвиток кластерів в умовах глобалізації: досвід країн ЄС та перспективи України. Економічний вісник. 2022, №3. С. 9-16.
3. Пушкар Т.А., Федорова В.Г. Світовий досвід формування й розвитку мережних і кластерних об'єднань. Економічний часопис - XXI. 2011, №11-12. С. 68-71.
4. Соколенко С.І. Кластери в глобальній економіці. Київ : Логос, 2004. 848 с.
5. Mercedes Delgado, Michael E. Porter, Scott Stern. Defining Clusters of Related Industries. URL: https://clustermapping.us/sites/default/files/files/resource/Defining%20Clusters%20of%20Related%20Industries%20-%20NBBER%20Working%20Paper%2020375_0.pdf